

Култура у запећку

Ретки су тренуци када српску јавност потресају вести из културе. Ова витална област друштвеног живота у Србији је протеклих двадесет година „дежурно сироче“ – занемарена, унижена и омаловажена, она се помиње искључиво у контексту расподеле постизборног колача, када се обично нека мања странка жали како су им „увалили“ Министарство културе. Оно понекад послужи као (углавном неуспешан) полигон за промоцију неког „културног делатника“, али је махом крајње непопуларно, будући да су његове ингеренције толико ограничене да се у њему „чак“ не може ништа ни ућарити. Шансе да ће сваки нови Министар културе напустити фотељу као предмет презира и поруге су изузетно велике и у том смислу ништа се у Србији не мења годинама. Али, што је најчудније, из године у годину, министри културе као да ништа нису научили од својих претходника – они упорно остају партијски борци против културе, уместо да буду брана културе пред партијама.

Не изненађује стога што је већина пројеката Министарства углавном контроверзна, па се са жаљењем може констатовати да времена поклича „културо, еве ме!“ и воштаних фигура у Министарству нису иза нас. Сећа ли се неко „Лавиринта демократије“ на надувавање, који је био изложен две недеље испред Скупштине града пре пар година – оног кога су грађани у пролазу по правилу бркали за рекламу за презервативе? Ко ће побројати безбројне стране и домаће „перформансе“, „инсталације“ и „симулације“ које су, уз здушну подршку Министарства, збуњивале и саблажњавале пролазнике у Кнез Михаиловој? А ко ће заборавити оне пусте „културне конкурсе“ чији су се „стручни жирији“ по правилу награђивали ауторе блиске властима, заступнике владајуће идеологије и апологете општеприхваћеног и одобреног „Weltanschauung“? Тако је, на пример, пре пар месеци Марковићева политички прекоректна „Турнеја“ постала званични српски кандидат за „Оскара“ (коме није ни примирисала), у години у којој је српској кинематографији подарен „Чарлстон за Огњенку“, ако ништа друго, а оно бар технички најсавршенији пројекат који је наша кинематографија имала у протеклој деценији, при томе једна неутрална и универзална прича која много говори о трагизму и култури балканских простора, а коју су аутори спровели у дело углавном обијајући прагове страних продуцената.

(Не)усиљена оставка

Последњи у низу јавних скандала из ове области јесте протестна оставка директора Београдске филхармоније, Ивана Тасовца. Она је особена из неколико битних разлога. Прво, Тасовац је изузетно угледан и остварен музичар и стручњак, како у јавности, тако и међу колегама и запосленим. За разлику од низа политичких личности и „другова чланова“ који су постављани као сламке спаса на чело многобројних јавних предузећа и институција, само да би још коју годину пролонгирали партијску експлоатацију јавних ресурса, Тасовац је особа „беспрекорног реномеа“ – није се бавио политиканством, није заступао „диносаурску политику руководства“ која институцију на чијем је челу чини тромом и неспособном да се прилагоди савременој културној клими, најзад, није био умешан нити у један јавни скандал који би имао везе са „новцем који је отишао не зна се где“, или који би иза себе оставио гомилу разочараних и огорчених запослених.

Директор Филхармоније, напротив, протеклих пар година своје име и професионалну судбину везао је за институцију који је водио и, ако му и није вратио углед и славу негдашњег 4. оркестра Европе, а оно га свакако оставља у бољем стању него што га је затекао. Филхармонија је за његова „вакта“ учествовала у више престижних културних пројеката, прилагодила се у разумној мери тржишним условима бављења музиком у све некултурнијем окружењу, успела је колико-толико да се избори са финансијском бедом у коју је била завијена – и све то мање захваљујући, а више упркос подршци Министарства културе.

Наступајућа криза и (не)одржива културна политика

Разлог Тасовчеве оставке, према његовим речима, јесте немогућност да се изађе у сусрет његовим захтевима за повећање плата чланова оркестра. Према његовим речима, његов ангажман на челу Филхармоније обележило је пре свега стрпљење – свест да се земља налази у тешком положају и да се са својим оправданим захтевима мора причекати. Међутим, наставља он – светска економска криза, која је и пред нашим вратима, више ни једном човеку не дозвољава стрпљење. Колико грађани Србије могу да науче из ове реченице! Заиста, Србија је дошла у ситуацију у којој су њене власти изгубиле једино

што су јој могле понудити – „боље сутра“. „Боље сутра“ је званично укинута и нико више нема права да се на њега позива. Шта ћете, криза. То, међутим, значи, да нам сутра само по себи не доноси ништа и ако нешто тражимо – треба да га тражимо сада
, јер „бољи тренутак“, ето, званично, неће ни наступити.

Одговор Министарства културе био је демагошки и бахат. „Криза“ онемогућује било какво повећавање плата (онемогућавала га је, ваљда, и претходних осам година?), а улога Министарства је, пре свега, подршка „одрживој политици Владе“, што значи борбу против незапослености, или, како то рече министар, „борбу за свако појединачно радно место“. На страну већ уобичајена домановићевска чињеница да се српски министри по правилу више баве послом својих колега него сопственим (судећи према реакцији, Тасовац је по свој прилици требало да се обрати Министарству рада и социјалне политике) - резултат ове политике је, за сада, дефинитивно упражњено „појединачно радно место“ Директора филхармоније.

С тиме у виду, вреди поставити питање Министру културе – да ли је то свако појединачно радно место равноправно? Да ли је свеједно да ли ће на улици остати, на пример, сто музичара Београдске филхармоније, или, на пример, сто службеника Министарства културе? Јер, с обзиром на стање у коме чланови филхармоније живе и раде, свакоме од њих би далеко најпаметније било да покупе своје инструменте (који су им купљени милостињом љубитеља музике, након година неуспешног апеловања на власт) и размиле се куд који – ко у озбиљне оркестре у озбиљним земљама, а ко на сплавове и кафане, не би ли се прехрањивали на свадбама и испраћајима – без доприноса и пореза на добит. Јер, за разлику од државних институција, кафана зна за ред, а ред је – „колико пара, толико музике“.

Ко то тамо паразитира?

Демагогија је када се изазива револт угњетених грађана и радника, указујући на „похлепу“ и „саможивост“ музичара у друштву у коме нема економије, где се ништа не производи, где постоји трговински дефицит са Африком, а „обичан свет нема хлеба да једе“. Сви добро знамо да Тасовчеве критике нису биле упућене радницима пропалих предузећа, пензионерима и студентима – већ партијској и административној елити која у овом сиромашном друштву ужива бесмислене и безобразне привилегије. Плате чланова РРА (која, рецимо, стоји из такве културне институције каква је „ТВ Фокс“), плате заменика, саветника и помоћника министара, чланова разноразних одбора, савета и комисија које заседају једном у три

месеца и већају о законима који се и тако преписују из докумената које достављају чиновници међународних организација, толике су да би се њима подичио и грађанин кризом погођених богатих земаља Запада. Да не говоримо о партијским скакавцима који колективно пију крв великим државним предузећима, о чему нас сваких пар месеци обавести нова медијска афера.

Стотину музичара Београдске филхармоније, праћени вероватно са још толико замена, тонаца, штимера, техничара и администрације, судећи према одобреним средствима из буџета, имају примања на нивоу средње образованих (и проверено неписмених) ћата у приватним банкама. А када се упореде са државним службеницима, посланицима, одборницима и чиновницима (чија неписменост није проверена), те њиховим службеним возилима, платама за сваки административни одбор чији су чланови, бонусима за пређени пут, дневницама за путовања на међународне конгресе у Бугарској и плаћеним гостовањима пред комисијама Европског парламента – најбољи музичари Србије су и буквално социјални случајеви. Али – ми се боримо за свако радно место, каже Министар. Па добро – нека тако и буде! Али свакако, неко ће остати без посла, зар не? Иван Тасовац је већ остао. Хајде онда да одредимо ко су приоритети у овој земљи – ко за отпуштање, а ко за повећање плате!

Ко је потребнији – Министарство или Филхармонија?

Тасовац је протествовао што су чланови Републичке изборне комисије у скорије време добили повећање плате од 100%. Нека неко каже јавно да ли је за ово друштво битнија РИК, која га је у протеклих двадесет година брукала небројено пута, или Филхармонија, која му је све ово време била извор каквог-таквог угледа и престижа. Али, не морамо ићи тако дубоко у државне институције. Погледајмо, на пример, институцију потпредседника општине

, и то у било којој општини! Неко је једном рекао да је лакше доћи до америчког сенатора него до појединог председника општине у Србији. Локалне власти су свемоћне, недодирљиве и више него угодно ситуиране у више него сиромашној земљи. Није то толико ствар плате, колико је то ствар средстава која су на располагању и утицаја који се остварује на живот заједнице. И добро, систем није савршен, он има много проблема, али је неопходан. Не можемо без председника општина и то је истина. Али сигурно Србија не би пропала када би се из целе земље са посла најурила читава армија њихових помоћника и заменика? Да не говоримо о хиљадама

сувишних кадрова у администрацији, које је лонцу са кајмаком „привео“ ко зна код и ко зна када, да би ту остали такорећи заувек!

Дакле, хајде да у јавности поставимо плебисцитарно питање – да ли је друштву потребнија Филхармонија, или потпредседници општина?

Идемо и корак даље! Да ли му је потребније Народно позориште или Савет за брендирање? И зашто да не, да ли му је потребнији Универзитет или Радиодифузна агенција? Док се на та питања не почне одговарати и док она не постану стварна алтернатива на неким од наступајућих избора, ова земља ће и даље гледати како јој пропадају институције које још имају неког угледа, како јој институције које немају никаквог угледа израстају у чудовишта експлоатације државе и друштвеног паразитизма, како никоговићи решавају безмало о животу и смрти, док најбољи, који иза себе имају некакве резултате и, пре свега, чист образ – одлазе.

Заоштримо ствар још мало. Србија је слаба и сиромашна земља, која себи не може приуштити многе луксузе. То нико не спори. Али крајње је време да се постави питање шта су ти луксузи

, које не можемо приуштити? Јесу ли то Филхармонија, Народно позориште и Кинотека, јесу ли то лечење и образовање доступни свима, или су ипак луксузи сви ти силни султанови везири са свитом и порфиром у десетинама министарстава и приручних канцеларија, уреда и одељења, те њихове дахије, кабадахије и субаше које по месним хановима спроводе политику партијске Порте? Неко треба да устане и каже овом друштву да је су за његов опстанак важнији

државни универзитети, школе и гимназије, него Министарство просвете, да су битнији клинички центри, амбуланте и болнице од Министарства здравља и, поготово, да је битнија Филхармонија од Министарства културе. Ако ова земља остане без Министарства културе, њена култура ће некако преживети. Ако остане без Филхармоније, а за њом и других некада реномираних институција које су на путу у пропаст, спаса јој нема.